

Albert Jan Hartman

Albert van der Kaap en Aafke Huizing

De opvolger van Johannes Dijck als dominee in Gasselte was Albert Jan Hartman. Hij diende de gemeente vijfendertig jaar, van 31 mei 1807 tot zijn emeritaat op 21 juni 1842.

Albert Jans Hartman werd geboren op 13 januari 1779 in Hoogeveen, als zoon van bakker Jan Alberts Hartman en Klaasje Roelofs Huizingh (uit Avereest).

Hij trouwde op 28 maart 1816 in Gasselte met Foekje Reina van Giffen, geboren in 1786 in Vries en overleden op 9 oktober 1816 in Gasselte, 's morgens om 5 uur, zoals de aangevers, de burens Hooiveld en meester Jager aan de schulte meedelen. In het begraafboek schrijft Albert Jan: *Den 14^e Okt. is begraven mijne Geliefde Huisvrouw Foekje Reina van Giffen op het Koor in de Kerk vlak voor de gank.* Dat lijkt vreemd, tegenwoordig is immers de plaats waar de avondmaalstafel staat, voor de preekstoel. Maar in 1816 was stond de preekstoel nog aan de zuidkant van de kerk.

Zij was een dochter van dominee Omius van Giffen en Catharina Ypeij. Hun huwelijk, dat slechts een half jaar duurde, werd ingezegend door haar vader.

Van Giffen

Dominee Omius van Giffen was de zoon van Lucas van Giffen, zilversmid in Groningen en Abigaël Oomkens.¹ De huidige tak van de Van Giffens (Er zijn geen naamdragers meer van de oorspronkelijk Brabantse familie Van Giffen) is protestant en ontstond omstreeks 1550 tijdens de Reformatie en de Spaanse Inquisitie. In die periode weken de eerste protestantse van Giffen's uit de zuidelijke Nederlanden uit naar Duitsland (Bremen). Na de bevrijding van Groningen door de troepen van prins Maurits op 22 juli 1594 keerden zij uit Bremen weer terug naar Nederland. Zij vestigden zich in de stad Groningen en kregen beroepen als predikant, advocaat, rechter, notaris of apotheker. Diverse Van Giffens werkten ook zeer succesvol als zilversmeden. Het Groninger Van Giffen zilver is nog steeds zeer gewild is in de antiekwereld.²

¹ <http://www.greetsgenealogie.nl/gezinskaart-van-omius-van-giffen-1753-1826/>

² Zie: <http://vangiffen.org/het-zilverwerk/zilverwerk/>

Zilveren theepot gemaakt door Lucas van Giffen (1755-56).

Albert Jan hertrouwde op 7 augustus 1822 in Gasselte met Aafje Hoenderken/Hoendrikken, gedoopt 28 oktober 1783 in Noordlaren, dochter van Otto Buiting Hoendrikken en Grietje/Geertien Hammingh (boerin). Grietjes voorouders waren welgestelde boeren onder Gieten en een van hen, Frerick Hamming, was Ette in Oostermoer.

Op 29 juni 1824 wordt een dochter gedoopt, Klasina Grietina, die een dag later reeds sterft. Op 30 maart 1826 en 8 oktober 1827 worden twee kinderen levenloos geboren. In de krant stond in maart 1826 de volgende, hartverscheurende, advertentie: *'Heden nademiddag verlost mijn geliefde Echtgenoot, A. Hoederken, van eene welgeschapen, doch dooden zoon.'*

Albert Jan Hartman startte zijn loopbaan (na kandidaat te zijn geweest in de classis Emmen) op 22 september 1799 in Coevorden. Op 31 mei (of was het 7 juni) 1807 doet hij zijn intrede in Gasselte met als tekst een vers uit de brief van Paulus aan de Efeziërs. In de Nieuwe Bijbelvertaling staat daar: *'Bid ook voor mij, dat mij de juiste woorden gegeven worden wanneer ik verkondig, zodat ik met vrijmoedigheid het mysterie mag openbaren van het evangelie waarvan ik gezant ben, ook in de gevangenis. Bid dat ik daarbij zo vrijmoedig spreek als nodig is (6:19).'*

In deze vertaling lijkt Hartman Gasselte te vergelijken met een gevangenis. Nou kende hij de Nieuwe Bijbelvertaling natuurlijk niet en zal hij de tekst uit de Statenvertaling van 1637 hebben gelezen, waar geen sprake is van een gevangenis: *'En voor mij, opdat mij het Woord gegeven worde in de opening mijns monds met vrijmoedigheid, om de verborgenheid van het Evangelie bekend te maken.'*

Aafje sterft op 6 oktober 1837. Albert blijft nog vijf jaar in Gasselte en neemt op 26 juni 1842 afscheid. In het kerkregister staat geschreven: *'Den 26 Juni heeft de predikant A.J.Hartman, die ruim vijf en dertig alhier en bijna agt jaren te Coevorden dus bijna drie en veertig jaren het Evangelie der Zaligheid heeft verkondigt, van ons een liefderijk en zegenend afscheid genomen met de woorden Petr. 3 : 18 Wast op in de genade en de kennis onzes Heeren en Zaligmaker Jezus Christus'* en zijn herdersstaf nedergelegd. Op 1 juli 1842 gaat hij met emeritaat, 62 jaar oud, zijn pensioen bedraagt f. 600,-- per jaar.

Hij gaat terug naar Hoogeveen, waar hij een huis heeft en sterft daar op 12 april 1864 op 85-jarige leeftijd.

Vechten en stelen in Gasselte

'Op 22 febr. 1807 des avonds ongeveer 8 ure ter gelegenheid der avondcatechisatie welke in de kerk werd gehouden', melden de volmachten op de goorspraak van 3 maart 1807, *'hebben Louwerens Jans en Albert Meyeringh beide te Gasselte die tijd op het Kerkpad bij de Camp van Schultus Alingh met elkaar geslagen.'* Louwerens is Louwrens Jans Brouwer, 45 jaar, brouwer in Gasselte, iemand met een kort lontje, zoals je dat tegenwoordig zegt. Voor hetzelfde vergrijp is hij namelijk ook al in 1805 veroordeeld en het overkomt hem opnieuw in 1809.

In september van hetzelfde jaar melden de volmachten *'Als dat Domine Hartman te Gasselte tussen zaterdag en zondag de 26/27^e september 1807 is afgestolen een gedeelte appels uit den appelhof, zonder daarvan de daders te weten.'*

Een nieuw gezangboek

In 1806 stelt de nationale synode van de Nederlands Hervormde kerk een commissie in om te komen tot een nieuw gezangboek. Dit gezangboek, met 192 liederen, wordt nog in hetzelfde jaar gepubliceerd. Het eerste exemplaar wordt in september aangeboden aan de Gecommitteerden van de Provinciale Synoden van de Nederlands Hervormde Kerk te 's Gravenhage. Tot op dat moment werden tijdens de kerkdienst hoofdzakelijk psalmen gezongen. Het aantal goedgekeurde gezangen was tot dan toe beperkt. De hymnen van Maria, Zacharias en Simeon, de berijmde tien geboden, o God die onze vader zijt, de berijmde geloofsbelijdenis van Datheen, die ook de psalmen had berijmd, het berijmde gebed des Heren door Luther en de avondzang. Deze om zo te zeggen "oer gezangen", zijn tot de publicatie van "het liedboek voor de kerken" in 1973, altijd als een apart onderdeel in de opeenvolgende bundels opgenomen. Zoals bij veranderingen wel vaker het geval is, was ook nu niet iedereen gelukkig met deze nieuwigheden. De predikanten waren verplicht, om in elk dienst één lied uit het nieuwe gezangboek te laten zingen. Sommige predikanten weigerden dat en op andere plaatsen weigerden de kerkgangers de, in hun ogen, verderfelijke liederen te zingen. De bekende ds. Hendrik de Cock noemde de bundel *"een geheel van 192 Sireense minneliederen, geschikt om een valsche leugenleer in te voeren"*.

Een nieuwe belasting

In 1806 werd een soort vermogensbelasting ingevoerd. Een lijst uit die tijd geeft een aardig inkijkje in de mate van rijkdom van de inwoners van Gasselte. De zeven rijkste inwoners waren:

1. Jan Alingh, schulte f 36.000,00 te betalen, f.165-0-0
2. Willem Hiddingh f. 20 000,00 te betalen, f.100-0-0
3. Warmolt Alingh f. 15.000,00 te betalen, f. 75-0-0
4. Jan Meijeringh f. 14.000,00 te betalen, f. 69-17-8
5. Albert Alingh f. 13.000,00 te betalen, f. 65-0-0
6. Dominee Dijck f. 13.000,00 te betalen, f. 60-0-0
7. A. J. Meijeringh f. 6.200,00 te betalen, f. 32-8-8

De overige 30 belastingplichtigen volgen op verre afstand en dan zijn er nog elf inwoners bij wie niets te halen was. Dat ds. Dijck op de 6^e plaats staat mag merkwaardig heten. Het betreft hier eigen vermogen. Van zijn inkomen als predikant kan hij niet zo rijk geworden zijn. Waarom hij f. 5-0-0

minder hoeft betalen, dan Albert Jan Meijeringh, die op hetzelfde vermogen wordt geschat is niet bekend? Was het misschien vanwege zijn ambt?

In 1809 volgt een belasting op paarden. De synode protesteert, want volgens deze heren heeft een predikant ambtshalve een paard nodig om zich door zijn gemeente te verplaatsen. Nu kon je dat in Gasselte moeilijk staande houden, de afstanden in de kerkelijke gemeente waren van dien aard, dat dominee het lopende nog wel kon behappen. In uitgestrektere gemeenten lag dat mogelijk anders.

Zilveren dukaat uit 1806

Koninklijk bezoek

Tijdens zijn predikantschap bracht koning Lodewijk Napoleon op 12 maart 1809 een bezoek aan het dorp Gasselte. Hij werd er ontvangen door de bejaarde schulte Albert Alingh, die diende te zorgen voor de maaltijd en de foerage van de paarden. Een nichtje van de schulte (Jantien Cluiving Prins uit Dwingeloo) mocht, samen met de zuster van de dominee, de koning een glas wijn aanbieden. Hij gaf haar daarvoor, geïmponeerd door haar verschijning, 50 dukaten, die zij, op voorstel van dominee Hartman, deelde met de zuster van de dominee.³ Jantien Prins had in 1807, na de dood van haar moeder, samen met haar broers onderdak gevonden bij de broer van haar moeder, Jan Alingh in Gasselte.

De zuster van de dominee droeg zorg voor diens huishouding, aangezien hij pas in 1816 trouwde. Albert Jan had drie zusters, Geesje, Annegje en Janna, maar wie van hen de koning een glas heeft aangeboden is niet bekend. Van Geesje weten we niets, terwijl zowel Annegje als Janna in 1814 trouwden en daarmee komen ze alle drie in aanmerking. Aafke Huizing meent dat Annigje de huishoudster van de dominee was, maar zij geeft geen bron.⁴

Jantien Cluiving Prins was de dochter van de schulte van Dwingeloo, Henricus Conradus Prins en de zus van Albert Alingh, Roelofje. Zij was in 1809 achttien jaar oud en volgens de journalist van de Koninklijke Courant gekleed in een *'gruine zieden japon met weerschien en met een gouden kap op het hoofd.'* Ze droeg dus een oorijzer bij een japon van groene changeantzijde. Haar verschijning

³ Huizing, Aafke Koning Lodewijk Napoleon bezoekt 12 maart 1809 Gasselte in: op 't Spoor, 18e jaargang nr. 1, maart 2009 ISSN 15714705.

⁴ Huizing A.A. en Hadders de Jonge, F. (1977). Van Grotenend tot Lutkenend.

moet diepe indruk gemaakt hebben, anders was dit niet apart vermeld. Wel geeft hij nog aan dat zij er heel goed uit zag.⁵

Jantje Cluiving Prins was met twee van haar broers, na het overlijden van haar moeder Roelofje Prins-Alingh, in 1807 vanuit Dwingeloo in Gasselte gekomen, waar ze bij haar grootvader op het schulthuis onderdak vond.

De erfenis van Jan Alingh

Jan Alingh, zoon van Albert Alingh en Heichien Huising, en getrouwd met Anna Hilbing, was schulte op het Schulthuis in Gasselte. Een zus van Jan en Anna, Roelofje, was getrouwd met de schulte van Dwingeloo, meester Henricus Conradus Prins, rentmeester van de provincie Drenthe.

Thrianta (pseudoniem) geeft in 1939 in de Provinciale Drentsche en Asser Courant een zeer romantische beschrijving van de eerste ontmoeting tussen Roelofje en Henricus ten huize van de Alinghs in Gasselte: *'Hoe menigmaal dwalen wel de gedachten van den defitge jongen gast (Henricus) af van het politiek gesprek en rust zijn oog met welgevallen op de frisse, blonde, blozende Roelfien, die daar zo'n lieflijk geheel vormt met haar spinnewiel. Als straks de maan hoog aan de hemels staat, ligt hij nog lang wakker, in de hoge, naar lavendel geurende bedstee op de opkamer, een ook de jongedochter des huizes, voor wie zovele dagen eender zijn vergleden, zij kan de slaap niet vatten, nooit, zo meent ze, zag ze belangwekkender jonkman haars vaders huis binnentreden'*.⁶ Het is de vraag of deze beschrijving niet meer zegt over de jaren dertig van de twintigste eeuw, dan het jaar 1785 waarin deze ontmoeting plaatsvond.

Het huwelijk, in 1788, ging gepaard met een uitgebreid feest. Thrianta verhaald dat er drie dagen achtereen *'wasschup'* was gevierd, *'dat verwanten en vrienden van heinde en verre samenbracht, daartoe uitgenodigd door den wasschupsneger (sic!), die een met vele linten versierde stok thuis had gebracht, teken van veler komst'*.⁷ In het doopboek van de kerkelijke gemeente in Dwingeloo lezen we dat *'zevenmaal een kind van God ter leen ontvangen werd en door de doop in de Christelijke gemeente opgenomen'*.⁸

Thrianta meldt over het karakter van beide broers dat zij driftig en heerszuchtig waren, maar ook rechtvaardig en goed van hart.⁹

Na de dood van hun moeder, werden de kinderen Frederik, Jantje en Albertus, opgenomen in het huis van hun oom in Gasselte. Na de dood van hun vader, op 2 oktober 1817 in Coevorden, erfden de broers landerijen in Gasselte en een boerderij in Gieten, het erfdeel van hun moeder. Toen Jan en Anna Alingh kinderloos waren gestorven ging hun erfenis in 1842 naar de neven Albertus en Frederik Hendrik (Frits) Prins, zoons van Roelofje en Henricus Conradus Prins.

⁵ <https://docplayer.nl/9225200-Drentse-kleding-van-de-achttiende-eeuw-tot-begin-1900.html>

⁶ Provinciale Drentsche en Asser Courant, 29 december 1939.

⁷ Provinciale Drentsche en Asser Courant, 29 december 1939.

⁸ Provinciale Drentsche en Asser Courant, 29 december 1939

⁹ Provinciale Drentsche en Asser Courant, 29 december 1939.

De invloed van Napoleon

In 1810 werd het bestuur in ons land, dat van 1810-1813 een provincie van Frankrijk was, gemoderniseerd. Het Code Civil was in 1804 in Frankrijk ingevoerd en deze gold nu ook in ons land en is nog steeds de kern van ons Burgerlijk Wetboek. Ook de kerkelijke autoriteiten merkten de invloed van deze nieuwe regels. Was tot nu toe geboorte, huwelijk en overlijden, wat administratie betreft, een kerkelijke aangelegenheid, de Franse overheid stond een scheiding van kerk en staat voor. Dit leidde in 1811 tot de instelling van de Burgerlijke Stand. Werde een kind geboren, dan moest hiervan melding worden gemaakt op het gemeentehuis. Mensen die nog geen achternaam hadden, werden verplicht er een te kiezen. In Gasselte trad deze wet in 1812 in werking. Als gemeentehuis fungeerde het schulthuis. Schulte Jan Alingh ontving jaarlijks 50 gulden als huur voor het "gemeentelokaal" en voor vuur en licht nog eens 12 gulden. We moeten ons daar geen overdreven voorstelling van maken. Het kwam er op neer, dat de jonge vader met één of twee burens naar schulte Alingh stapte, om te vertellen dat een baby was geboren en hoe de nieuwe Gasselter wel moest heten. De schulte vulde een formulier in, misschien dronken ze nog een borrel op het welzijn van moeder en kind en klaar was Kees. Als alles goed ging, werden de meeste kinderen later nog gedoopt. Huwelijken werden niet meer in de kerk door de dominee voltrokken, maar op het schulthuis door de schulte. Hoe dat ging, of de schulte een toespraak hield, of alleen maar de papieren invulde en de wettelijk voorgeschreven vragen stelde, is niet overgeleverd. Daarna kon het bruidspaar, indien gewenst, het huwelijk kerkelijk laten bevestigen. Net als tegenwoordig. Nu er geen verplichting tot een kerkelijk huwelijk meer was, lieten de meeste bruidsparen het bij de administratie door de schulte. Slechts de chic van het dorp koos nog voor een bevestiging in de kerk. In de kerkelijke administratie is dat duidelijk zichtbaar. Eens in de zoveel jaar wordt nog een huwelijk ingeschreven. Wat betreft de begrafenissen, daarbij was vrijwel altijd de dominee aanwezig, om de overledene met een lijkrede te gedenken en de nabestaanden tot steun te zijn. Waarna de teraardebestelling op het kerkhof volgde. Begraven in de kerk was niet meer toegestaan.

Frederik Willem Hugenholz

Albert Jan Hartman was bevriend met dominee Frederik Willem Hugenholz (1754-1812 die van 1790 tot 1812 predikant was in Gasselternijveen. Hij leidde diens uitvaartdienst (hij deed de lijkrede) nadat Frederik Willem op 12 oktober van dat jaar was overleden aan een borstkwaal. Ervaringen van de vader van Frederik, Johannes Higenholz, geven een aardig inkijkje in het leven van een predikant in de achttiende eeuw.

Johannes Bernardus Theodorus Hugenholtz

De vader van Frederik Willem, Johannes Bernardus Theodorus Hugenholtz, werd in juli 1725 geboren en op 8 januari 1725 gedoopt in het Duitse Schüttorf. Hij trouwde met Swaantjen Bussemaker¹⁰, een dochter van de rijke boer Hendrik Bössemaker en Geesien Winkelink. De familie Bössemaker woonde in een grote boerderij die links naast de kerk (en ook naast de Höfte) stond.

Vanaf 8 september 1740 studeerde hij theologie in Groningen, waarna hij predikant werd in achtereenvolgens Neuenhaus, Coevorden en tenslotte vanaf 1745 in Emlichheim. Hij

¹⁰ <https://www.wazamar.org/Familiewapens-in-de-Nederlanden/Familiewapens/Famwvps-NL/Hugenholtz/wapen-Hugenholtz.htm#FrederikWilhelm>

werd daar tweede predikant, maar vanaf het moment dat hij daar aankwam ontstonden er moeilijkheden omdat de woning van de 2e predikant niet vrij was. De pastorie van de 1e predikant, "De Weme", was nog steeds bezet door ds. Sprüngli, die zijn woning, ondanks zijn emeritaat niet wilde verlaten ten gunste van zijn opvolger dominee Villar, die tot dan toe tweede predikant was geweest. Omdat hij goede betrekkingen had met de Oberkirchenrat kreeg hij toestemming om daar te blijven wonen. Daarom bleef Villar, ondanks dat hij eerste predikant was in het vicariaat -de woning van de tweede predikant- wonen. Hugenholtz betrok daarom "de Höfte", een huis dat eigendom was van de Graaf van Bentheim was en vaak werd gebruikt door predikanten, ambtenaren en weduwen van predikanten. Toen hij er in 1745 ging wonen, was het al aan het vervallen. Sprüngli vertrok uiteindelijk toch uit de eerste pastorie en stierf kort daarop. Op 10 januari 1750 betreft Hugenholtz eindelijk de tweede pastorie.

Het moet ook rond dat jaar zijn geweest dat twee dochters van boer Berink vanuit de kerk over het ijs van de Vecht (die in die tijd nog langs de kerk liep) naar huis liepen. Plotseling zakten ze door het ijs en verdronken. Pas in de lente werden ze gevonden, hand in hand en één van hen had de bijbel nog onder haar arm (deze bijbel is momenteel (1987) in het bezit van de huidige boer Berink). Hugenholtz werd gevraagd om een preek te houden. Eind jaren negentig van de twintigste wisten verscheidene mensen nog te vertellen dat deze preek handelde over de woorden: "Doch Aäron zweeg stil" (Leviticus 10:3). Deze preek moet dus wel enorme indruk gemaakt hebben.

In 1758 stierf dominee Villar, waardoor Hugenholtz eerste predikant werd, met alle voordelen die daaraan verbonden waren.

Villar heeft de benoeming van Hugenholtz nooit kunnen accepteren, maar hij kon er niets tegen doen, wat o.a. duidelijk werd toen er in 1745 in Emlichheim een grote veeziekte uitbrak. Veel boeren kwamen daardoor in de problemen en Hugenholtz regelde direct allerlei collectes en kwam daardoor al snel in de gunst bij de boeren. Villar daarentegen had al lange tijd ruzie met de boeren omdat hij de kerkelijke regels precies na wilde leven. Zo verklaarde hij al hun kerkeradsvergaderingen ongeldig, omdat daar een predikant bij aanwezig moest zijn. Dat de boeren meer ophadden met Hugenholtz dan met Villar blijkt uit het feit dat de boeren wel turf wilden steken voor Hugenholtz, maar niet voor Villar.

Vanaf 1658 vermelden de kerkprotocollen weinig bijzonders. Er waren geen heftige discussies meer, terwijl dat voor 1758 meer regel dan uitzondering was. Het is niet zo vanzelfsprekend dat alles zo rustig verliep, want al meer dan 140 jaar woedde er een heftige strijd tussen de plaatselijke kerkenraad en de machtige Oberkirchenrat. De protocollen spreken van meningsverschillen, tegengestelde belangen, inmenging van de kerkenraad met predikanten. Een groot struikelblok was de vraag wie er mocht beslissen over de windmolen die in de gemeente stond, wie de molenaar mocht benoemen etc. De Oberkirchenrat beriep zich op een bepaling van de Graaf van Bentheim uit 1613, waarin stond dat zij ook over het vermogen van de gemeente kon beslissen. De kerkenraad van

Emlichheim beriep zich op het oude recht, het vóór-constitutionele recht. Ze hadden de molen in 1448 gekocht.

De boeren hadden veel invloed op de lokale kerkenraad en zij zorgden er voor dat de predikant van hun keuze benoemd werd en niet de predikant die de Oberkirchenrat voordroeg. Ook de benoeming van Hugenholtz in 1745 was niet vlekkeloos verlopen. Uit de kandidatenlijst koos de Emlichheimse kerkenraad dominee Eerde uit de Baronie van Breda, terwijl de Oberkirchenrat koos voor dominee Poppejus. Toen de kerkenraad de benoeming van Eerde er uiteindelijk doorgedrukt had, bedankte hij voor eer. Bij nieuwe verkiezingen koos Emlichheim voor dominee Tapper. Toen de Oberkirchenrat hier toestemde, wilden zij niets zeggen over de hoogte van het traktement of over de woning. Hierop bedankte ook Tapper. Uiteindelijk werd toen de twintigjarige Hugenholtz voorgedragen. Hij won uiteindelijk de verkiezingen met 10:5.

Toen Villar in 1758 stierf, moest er een nieuwe tweede predikant worden gekozen. De Oberkirchenrat stond er op dat de door hun voorgedragen Engelbertz gekozen werd. Als mogelijke tegenkandidaat stelden ze dominee Schultz voor. De kerkenraad van Emlichheim koos echter, eenstemmig, voor dominee Frantzen voor. Emlichheim koos eenstemmig voor Frantzen en de Oberkirchenrat voor Engelbertz. Hugenholtz koos diplomatiek voor dominee Schultz, zodat hij de Oberkirchenrat niet tegen zich in het harnas zou jagen, en ook de boeren te vriend te houden.

Emlichheim tartte de Oberkirchenrat door rantzen als predikant aan te stellen, waarna deze door Hugenholtz werd bevestigd in het ambt. Tien jaar lang werden er processen gevoerd. De Oberkirchenrat schakelde zelfs de koninklijke regering in Hannover in, om Frantzen van zijn taak te ontheffen. Dit omdat hij zijn ambt uitoefende zonder toestemming van de Oberkirchenrat. Ten slotte koos de regering ten gunste van de gemeente Emlichheim. Hugenholtz en Frantzen konden goed met elkaar overweg en Frantzen is uiteindelijk meer dan 60 jaar predikant in Emlichheim geweest.

Tractement

Hugenholtz kreeg als predikant 150 gulden per jaar van het "Geistliche rentambt", dat de in beslag genomen goederen van de RK kerk beheerde. Tevens kreeg de 1e predikant ook een boerderij "de Wedeme" met koeien etc. tot zijn beschikking. Deze boerderij kon hij verpachten, of hij kon er een knecht laten werken. Daarnaast kreeg hij twee groentetuinen tot zijn beschikking en hadden de predikanten het alleenrecht over de toenmalige visvijver achter de kerk. Meestal waren zulke vijvers eigendom van de Graaf. Van de molen kreeg hij nog twee mut rogge. Bij elkaar kreeg hij 700 à 800 gulden, wat veel geld was in die tijd. Hij behoorde dus tot de rijke burgerij en het zal dus wel geen toeval zijn dat hij in de doopregisters de gegevens over de boeren en de hogere klasse opvallend uitgebreider beschreef dan de gegevens over de lage klasse.

Zijn invloed in de Graafschap werd steeds groter omdat hij familiebanden had met veel predikanten, rijke burgers, leden van de kerkenraad (zijn schoonvader was 4 jaar kerkvoogd) en leden van de Oberkirchenrat. Ook van de boeren kreeg hij alle steun. Als

deze weer eens ruzie hadden met de Oberkirchenrat, koos hij vaak voor een tussenweg, maar probeerde indirect toch de zin van de boeren er door te drukken.

Hij is tot zijn dood in 1789 predikant geweest in Emlichheim. Hij werd begraven bij de kerk, maar zijn graf is waarschijnlijk geruimd in de Franse tijd.

Diaconie

Het zijn vooral vrouwen die weduwe geworden zijn of oude mannen die niet meer kunnen werken, die in die tijd een beroep doen op de diaconie. Sommigen krijgen tientallen jaren ondersteuning. Eenmaal in de financiële problemen, is het moeilijk er weer uit te komen. Het valt op, hoe nauwgezet de diakenen elke uitgave verantwoorden en hoe duidelijk de Drentse inslag van hun geschrijf is. Zo wordt jaren achtereen een vrouw ondersteund, die wordt aangeduid als Rijk of Rijka. Ze blijkt Henderika Harms te heten, afgekort Riekie of Rika in het Drents. En als je dat vernederlandst kom je op Rijke of Rijka. De ene diaken is wat uitvoeriger dan de andere. Zo schrijft diaken Hendrik Tonnis van Boven op 21 okt 1815: *'Voor de jonge van Elsijn Geerts een Wijtel Dewelke Bitter Nodig Zijnde tot Verschoning' wegens Ziekte Dezelve komt op een Somma van 1-10-0.* In gedachten zie je het zoontje van de weduwe Elsje Geerts met hoge koorts in de bedstee liggen. Het kind moet nodig een schoon laken op bed hebben, maar zijn moeder heeft niet meer. Iemand uit het dorp meldt dit aan één van de diakenen. De heren zijn het snel eens, hier moet dadelijk iets aan gedaan worden. Blijkbaar was het in zo'n geval mogelijk een laken te kopen, want er staat niets over weven. Goedkoop was het niet, één gulden en tien stuivers.

Eeuwfeest van de hervorming

Op 2 november 1817 wordt het derde eeuwfeest der kerkhervorming gevierd. We laten die kerkvorming beginnen met het vermeende aanslaan van Luthers 95 stellingen aan de deur van de slotkapel in Wittenberg op 31 oktober 1517. In de morgendienst is de tekst Matteüs 4:16a

Matteüs 4:16a

Het volk dat in duisternis leefde, zag een schitterend licht, en zij die woonden in de schaduw van de dood werden door het licht beschenen.

en 's middags een deel van de brief aan de Efeziërs.

De schoolopziener Hendrik Westen heeft zelfs enkele liederen voor deze gelegenheid gemaakt. Deze worden door de meisjes van de hoogste klassen onder leiding van meester J. Jager ten gehore gebracht. Ouderlingen op dat moment waren Jan Meijeringh en Jan Tonnis van Boven en de diakenen Albertus Prins en Jan Alingh.

Bezittingen van de kerk

In 1813 wordt in Gasselte een begin gemaakt met het kadaster. Deze administratie van het grondbezit was uiteraard bedoeld voor innen van belasting door de overheid. De werkzaamheden begonnen op 13 maart en werden uitgevoerd door de landmeter 1^e klasse J.Eisveld. Verder waren buiten de schulte aanwezig H.R.Hiddingh en H.Hiddingh en een controleur der directe belastingen. De heren gingen langs de grens der gemeente en werden op hun tocht vergezeld door aanwijzers der aangrenzende gemeenten. De kerk bezat al heel lang landerijen, bijvoorbeeld op de Gasselter es. Het grondbezit omvat ca. 15 ha. Buiten Gasselte had de kerk ook nog landerijen en recht op pachten van bepaalde boerderijen. Vergeleken met 1642 waren er nogal wat wijzigingen in het bezit van de kerk en ook de namen van de landerijen wisselden geregeld. Een stuk land, dat in 1642 crayenboom heet, heet in 1813 dreeuwakker, waarschijnlijk was de boom omgewaaid. De heetakker uit 1642 heet in 1813 steegakker, enz.. Daar staat weer tegenover, dat andere landerijen eeuwenlang dezelfde naam houden. De bergakker en de groningerakker worden al in 1362 genoemd, in 1813 zijn ze onder dezelfde benaming nog steeds in bezit van de kerk. Dominee Hartman blijkt nog een stukje bouwland, groot 15,70 are aan de Looweg in bezit te hebben.